

Leren kiezen: Van ervaring naar zelfsturing

Peter den Boer

Lector keuzeprocessen ROC West Brabant
Onderzoeksbureau Onderzoekend Leren

Opzet verhaal

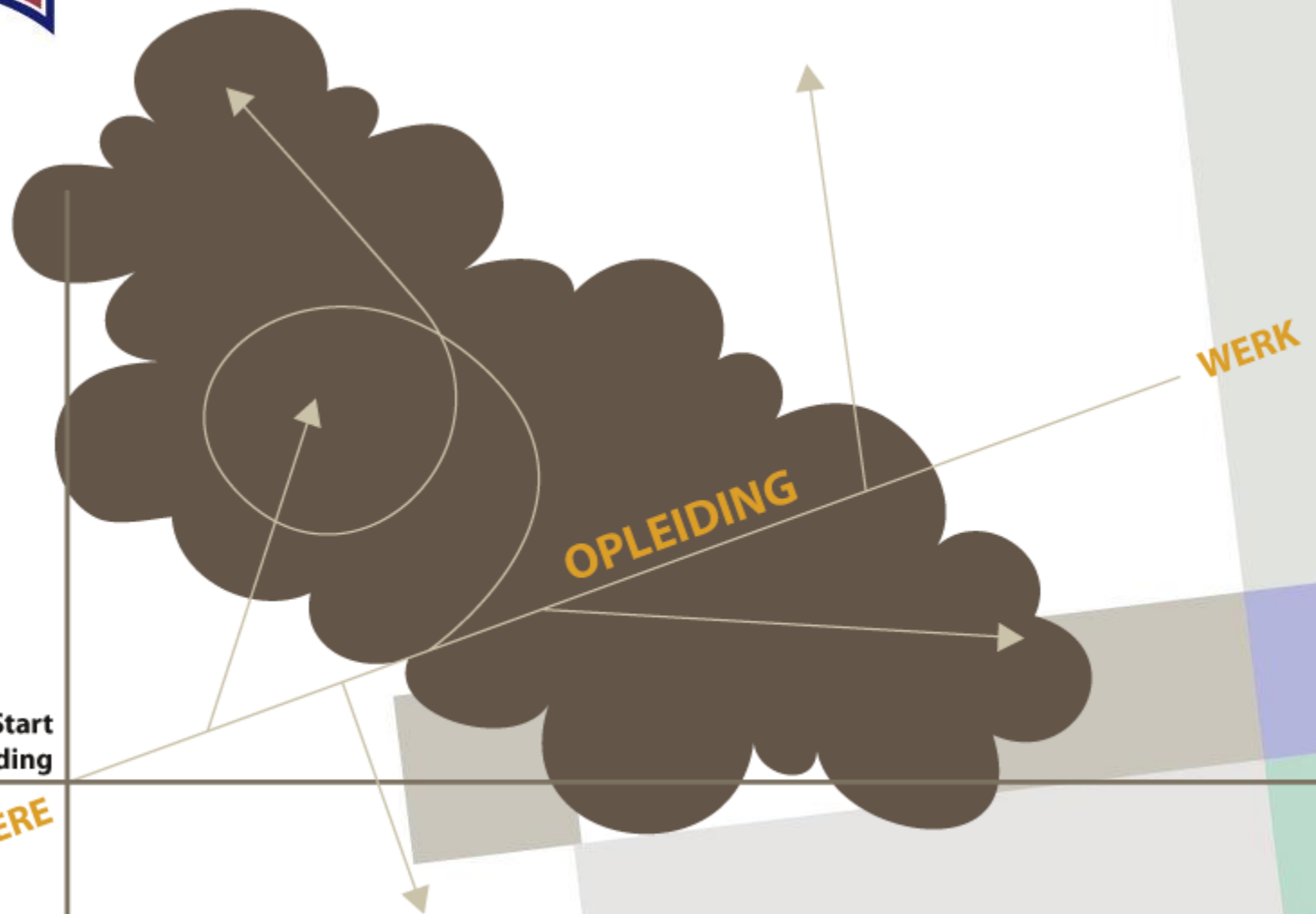
- Probleem
- Hoe komt dat?
- Welke oplossingen en wat weten we daarvan?
- Wat kan onderwijs daarmee?

Wat gaat er mis?

- Problemen met kiezen sector e/o (vervolg)opleiding:
 - Veelvuldig wisselen van opleiding
 - Voortijdig schoolverlaten in vmbo, tussen vmbo en mbo en in mbo
- Motivatieproblemen

Context

- Keuzevrijheid \leftrightarrow Binding met arbeid
- Arbeid is onzichtbaar
- Geen referentiekader
- Parallele werelden
- Veranderende samenleving – halfwaardetijd
kennis – Veranderlijke beroepen

Voorgeschiedenis

LOB

- Informatie
 - Kiezen is mix van ratio/kennis en emotie/intuïtie
 - De mythe van de volledige geïnformeerdeheid
 - Van eenmalige keuze naar (leven lang) proces
- Hersenontwikkeling:
 - Keuzes uitstellen tot ze ‘eraan toe zijn’?
 - Geen programma op computer
 - Oefening baart kunst
- Kennis blijft belangrijk – de vraag is vooral welke kennis

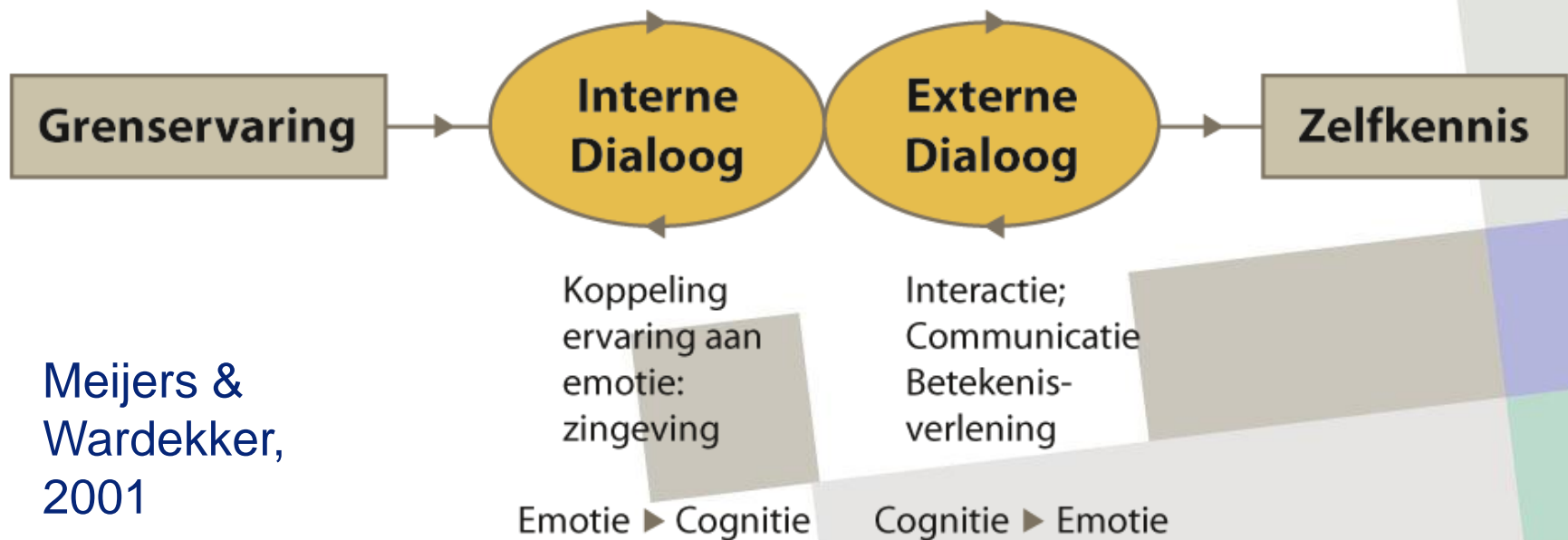
Welke kennis ?

Loopbaan:

- Ankers
- Patronen
- Competenties

Kennis van *zichzelf* in relatie tot arbeid =
Arbeidsidentiteit

Hoe komen we aan die kennis? Theorie

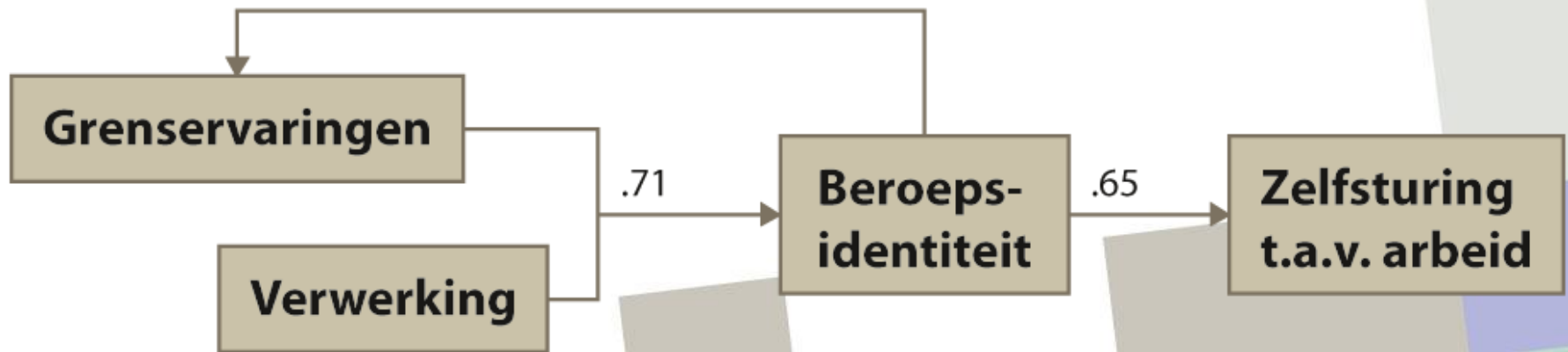

Meijers &
Wardekker,
2001

Praktijk voorbeelden

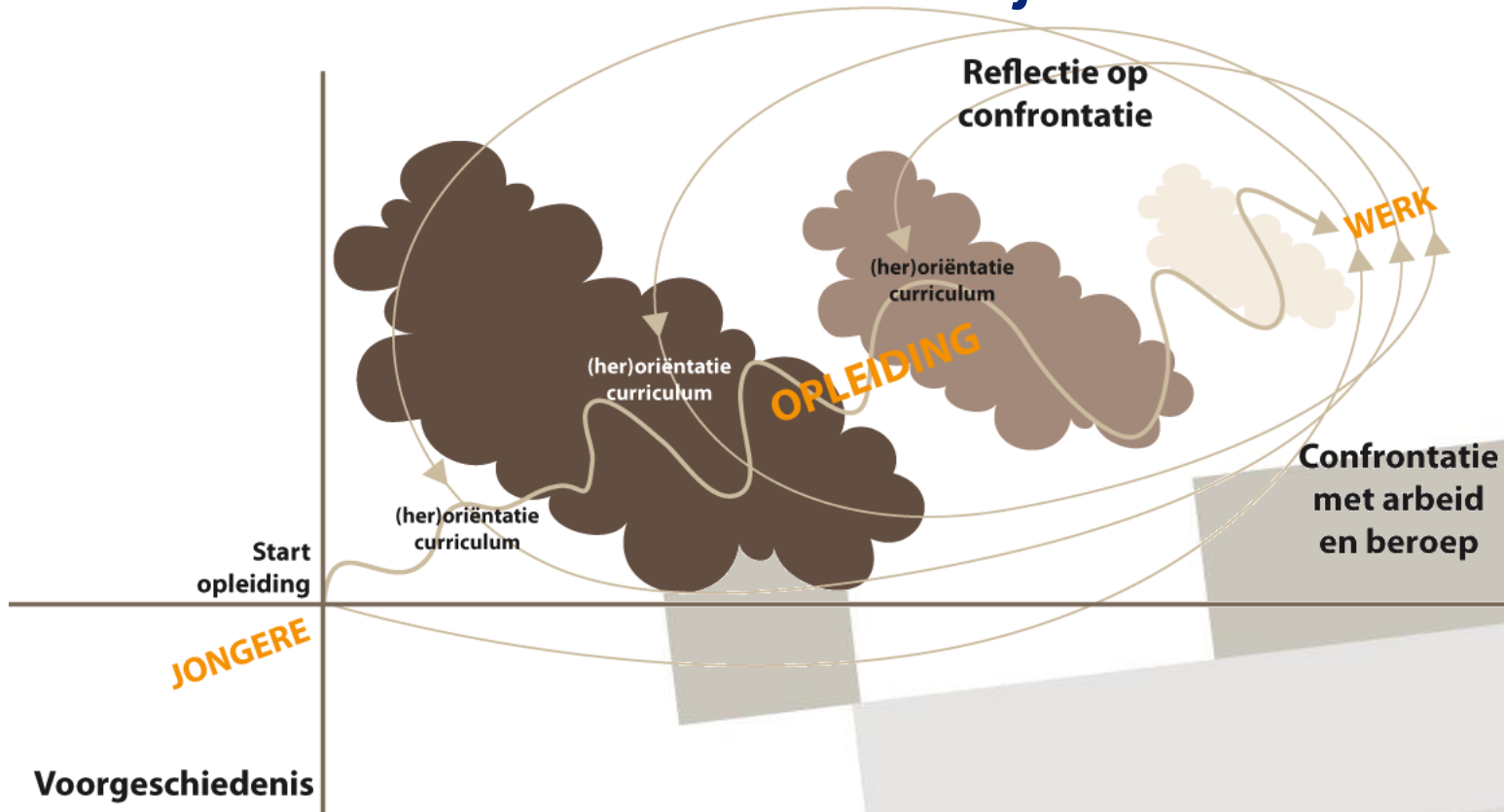
- Van bloemist tot kunstenaar
- Bejaardenverzorgster ondanks zichzelf
- Naar het hbo om niet te hoeven kiezen

Empirie (N=15)

Den Boer, Jager & Smulders, 2003

Wat kan/moet onderwijs hiermee?

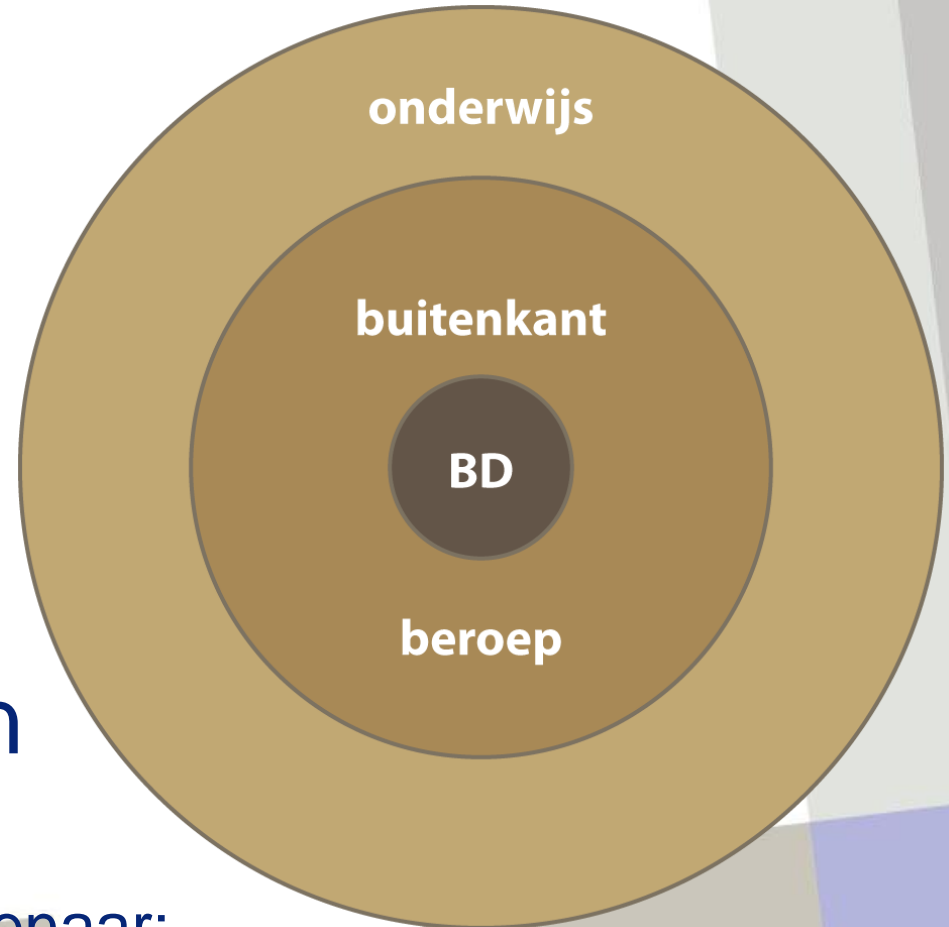

(Grens)ervaring

Zoeken naar de diepste drijfveren

In keuzeprocessen
vraag aan beroepsbeoefenaar:

- **Wat in je werk zorgt ervoor dat je het blijft doen en niet naar een andere baan gaat zoeken (of juist wel)**
- **Waarom kom je voor dit werk 's ochtend je bed uit?**
- **Waar wil je moeite/je best voor doen?**

Vormen en vragen - VMBO

Voorbeelden project keuzeprocessen WB:

- beroepencarrousel
- beroepsoriënterende stages

–Vorm niet zo belangrijk, vragen des te meer:

- wat maakt dit werk de moeite waard om het te doen (blijven doen, bed voor uit te komen je best voor doen)?
- zou het wat voor mij zijn?

Verwerking – Reflectie: wat is het?

Reflectie is terugkijken op je eigen handelen met de bedoeling daar iets van te leren.

Soorten reflectie (Hattie & Timperley, 2007)

- **Taakreflectie**
 - Wat ging er goed, wat niet?
 - Gericht op voortgang naar diploma, examen, vakmanschap
 - Oordeel begeleider belangrijk!
- **Persoonsreflectie**
 - Wat is voor jou als persoon belangrijk?
 - Wat voelt goed? Wat past bij je?
 - Zit je hier goed? Wat bevalt er wel en wat niet? Wat zorgt daarvoor?

Persoonsreflectie 2

- Het gaat over een *betekenisvolle ervaring* = ervaring waar emotie mee gepaard gaat
- Leidt tot *inzicht* = bewuste kennis van zelf: motieven, drijfveren, identiteit, betrokkenheid
- Leidt tot *actie* = vervolgstap in loopbaanleren of in beroepsopleiding

Op zoek naar de diepste drijfveren

Wat doe je?

Wat kun je?

Wat heb je in je?

Wat 'vind' je?

Wie ben je?

Welke betekenis heeft het voor je?

Hoe moet het dan wel?

Gesprekstechniek

- Open vragen: wat, wanneer, hoe, wie
- Voorzichtig met Waarom?
- Geen:
 - Gesloten vragen
 - Suggestieve vragen (vissen)

Wat helpt?

Doorvragen, Samenvatten, Spiegelen;

ALTIJD: Klopt dat?

Onderzoek (Den Boer & Stukker, 2012)

Welk docentgedrag nodigt de student uit tot het expliciteren van inzichten over zichzelf, de betekenis daarvan voor hun oriëntatie op hun loopbaan en het ondernemen van daarbij passende actie om daar meer of beter inzicht in te krijgen of keuzes op te baseren?

Effectieve patronen

(Docent: Open vraag naar Emotie (Hoe was het? Hoe was dat voor jou?))

Student: Betekenisrijke ervaring

Docent: doet iets waardoor

Student: komt tot Inzicht

Docent: Oorzaak-Gevolg-Vraag – OGV

En/of: DoorVragen tot Inzicht – DV tot I

Voorbeelden OGV

D: Wat maakt voor jou contact met mensen zo belangrijk?

L: Ik kan goed met mensen praten, dat is iets wat ik al best wel goed kan (inzicht competenties)

D: Waar ik nou zo benieuwd naar ben, wat maakt nou dat jij zo graag mensen wilt helpen?

L: Ik zou het echt niet weten, ik heb dat eigenlijk al mijn hele leven dat ik gewoon mensen help... (inzicht identiteit)

D: Want wat maakt dat zo speciaal mensen helpen, want er zijn mensen die vinden er niks aan, wat maakt dat voor jou zo speciaal?

L: Euhm...ja... je hebt ook als je met mensen praat, dan heb je meer contact met iemand. Je praat over dingen en daar kun je zelf ook van leren (inzicht betrokkenheid)

Voorbeelden DV tot I

D: Ja ja wat maakt contact met mensen zo belangrijk voor jou?

L: Dat je toch veel met mensen praat dat je dan.. ja.. ik weet niet hoe ik het moet uitleggen, maar gewoon dat je dan .. ja met mensen praat is gewoon veel leuker

D: Ja.... je hebt daarstraks gezegd: de zorg is niets voor mij maar als je mensen helpt en ...

L: Ja maar dan help je diegene in de economische richting en ik ben niet iemand bijvoorbeeld die echt wil verzorgen

Gemiste kansen

Student: Betekenisrijke ervaring

Docent: ??

Gevolg bij student: geen Inzicht

Hoe zien gemiste kansen eruit? Wat doet een docent dan?

1

Werken met gehandicapten

St: Je moet er gewoon de hele tijd op letten. Je kan ze niet even gewoon rustig laten gaan. Je moet heel de tijd bezig zijn.

D: Dus je voelde die verantwoording wel heel erg? Dat hoor ik wel aan jou.

St: Ja.

D: Ja dat vind je moeilijk, maar van de andere kant ook weer heel...

St: Leuk.

D: Leuk. Ja dat is mooi, ik denk dat dat ook wel een van de dingen is van een fysiotherapeut: de verantwoording hebben.

2

St: Het is wel leerzaam, maar op het laatste was het een beetje saai om elke keer hetzelfde uit te leggen.

D: Waarom vond je dat saai?

St: Omdat je dan iedere keer hetzelfde moet vertellen.

D: Zijn klanten niet allemaal weer anders?

St: Jawel, maar sommigen kunnen nog helemaal niet met een computer omgaan en dan moet je ze dat ook eerst nog uitleggen.

3

St: De horeca lijkt mij ook erg leuk.

D: Dat is wel anders dan hier hè? Wat is het grootste verschil?

St: Je moet denk ik harder werken in de horeca...

D: Heb je wel eens gewerkt in de horeca? Wat deed je daar dan?

St: Schoonmaken en friet bakken en zo. Maar ik wil wel meer gaan werken in de horeca.

D: Je hebt dan al wel een beetje ervaring om met mensen om te gaan. Ik pak even de beoordelingen. Die kan je dan even inzien. Dat hou je wel goed bij?

St: Ja

4

Leerling (14 jr) wil docent Engels worden

St: Dat was iets met techniek.. met besturing dingen of zo.

D: En sprak jou dat aan of dacht je meteen?

St: Nee ik dacht echt zo van nee dit is niet echt. (..) Het was meer van wat ze daar doen. Het was een beetje..

D: Eenzijdig misschien?

St: Ja een beetje saai, het sprak me niet echt aan nee.

D: Nee dan heb je dat ook geleerd toch.

St: Ja

D: Dat dat het niet is. Mocht je geen docent kunnen worden weet je dat je niet die kant op wilt.

Niet effectief begeleidersgedrag

- Niet ingaan op:
 - **Emotie**, Inzicht, Opvatting of Wens
- Onvoldoende doorvragen (door naar de volgende vraag)
- Laten verleiden door Inhoud ipv Emotie
- Invullen
- ‘Dan weet je dat je dat niet wilt’

Actie – Reactie - Ketting

Casus 1

Studente secretariële beroepen heeft altijd al kraamverzorgster willen worden maar dat is haar door haar omgeving altijd afgeraden. Ze zit nu op de secretariële opleiding maar heeft het niet naar haar zin. Ze wil de opleiding gehandicaptenzorg of verpleging gaan doen.

Casus 2

Student juridisch (economisch administratieve opleidingen). Kennismakingsgesprek. Student vertelt naar groene vmbo school te zijn gegaan omdat het een kleine school was met kleine, 'veilige' groepen. Dat beviel niet omdat ze niks met beesten en planten heeft. Overgestapt naar andere vmbo-school, omdat die lekker dichtbij was. Daar heeft ze de richting Dienstverlening en Techniek gedaan. Dat vond ze leuk, behalve dan de Techniek. Op de vraag van de begeleider wat haar wensberoep is zegt ze: 'ik wil advocaat worden'.

Casus 3

Vmbo-leerling heeft ziekenhuis bezocht. Heeft gezien dat er niet alleen zorg wordt verleend maar ook administratieve dingen gebeuren. Haar sprak het secretaresse-werk aan. Op vraag van de docent geeft ze aan dat ze die vorm van zorg leuker vindt dan het echt voor iemand zorgen, dat je mensen helpt op een administratieve manier. Het eind van een gesprek nadert.

Casus 4

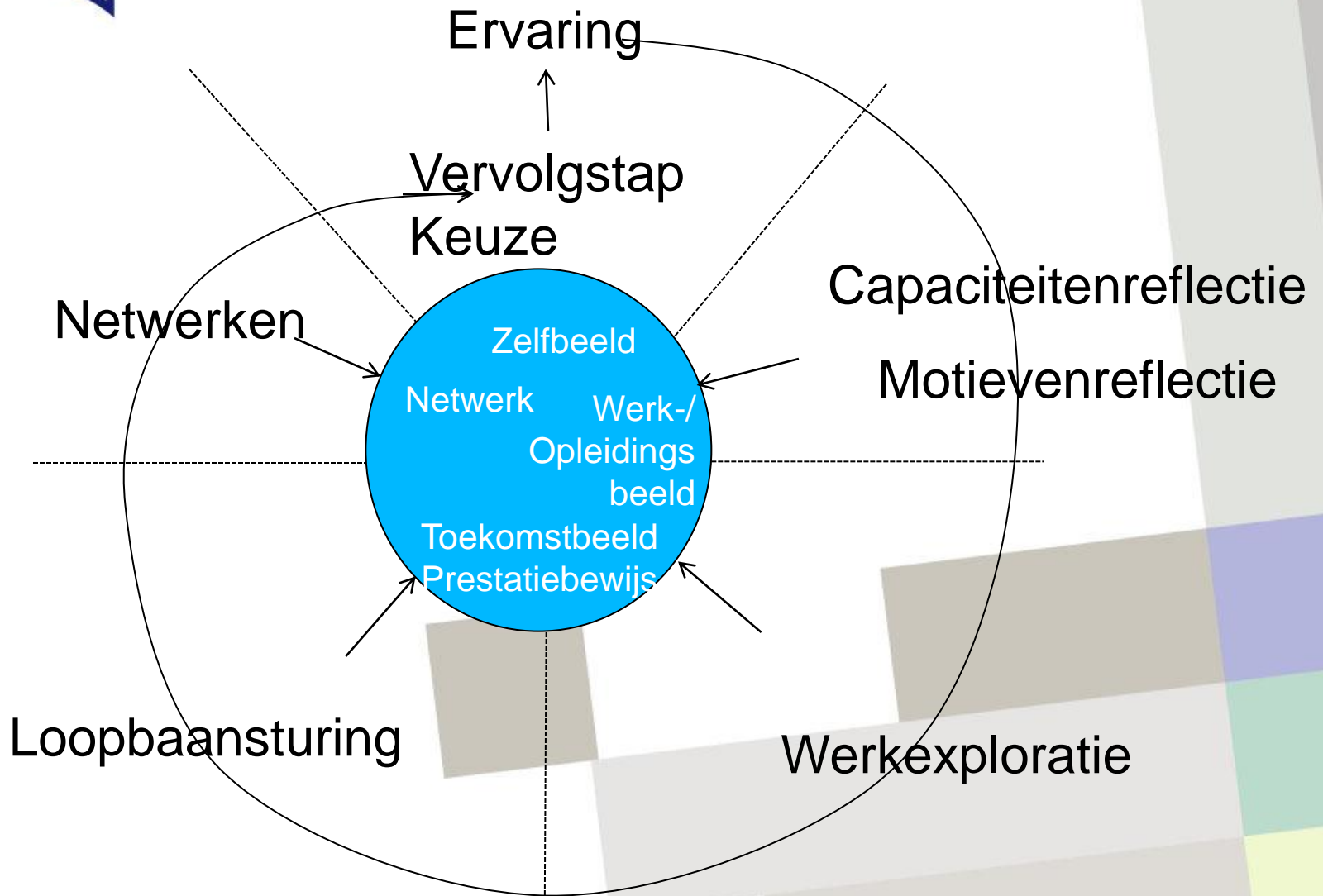
Docent bespreekt met mbo-niveau-2-groep de stages. Studente vertelt wat ze heeft gedaan. Docent: 'Ze waren heel erg te spreken over jou.' Docent vraagt wat de studente gaat doen als ze klaar is. Studente wil een hele andere opleiding gaan doen, omdat ze het soort werk niet leuk vindt. Docent vraagt of de stage bijgedragen heeft aan het beeld van wat ze wil doen. De student geeft aan dat ze daar veel aan heeft gehad.

Casus 5

Vmbo-leerjaar 4 leerling komt op gesprek bij decaan met de volgende vraag: Ik wil wel iets met mensen helpen. Wat voor opleiding moet ik daar dan voor doen?

Inhoud reflectie: loopbaancompetenties (Kuijpers, 2003)

- Capaciteitenreflectie – waar ben je goed in?
- Motievenreflectie – waar wil je je best voor doen?
- Werkexploratie – waarden op de werkplek
- Loopbaansturing – welke volgende stap?
- Netwerken – wie kan je daarbij helpen?

Zelfsturing

Uitgangspunt:

- Wat wil de leerling hier halen?
- Hoe kunnen wij (docenten, school, (leer)bedrijf) hem/haar daarbij helpen?

Valkuil:

Omdat II. vraag 1 meestal niet kan beantwoorden (of ten onrechte denkt dat wel te kunnen) beantwoordt onderwijs vraag 2 voor de hem/haar

Vragen suggesties

- peterdenboer@onderzoekend-leren.nl
- www.onderzoekend-leren.nl
- www.keuzeprocessen.nl
- 06 125 295 33